

№ 29.

Warszawa, d. 19 lipca 1924 r.

№ 29.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Chmielna 2 m. 6, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 4 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 40.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

**SZWEDZKIE
ŁOŻYSKA
KULKOWE**

SKF

**Warszawa
Kopernika 13
Telefon 12-14**

339

VI MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA PRACY.

(Korespondencja własna „P. M.“).

II*).

W ciągu drugiego tygodnia trwania Konferencji Pracy, zbierali się codziennie w godzinach rannych osobno pracodawcy i osobno robotnicy, w celu ustalenia opinii grup odnośnie spraw rozważanych w poszczególnych 6 komisjach fachowych, w komisji głównej i komisji weryfikacyjnej. Grupa przedstawicieli rządowych zbierała się od czasu do czasu w miarę potrzeby uzgodnienia i wyrównania przeciwieństw, stwierdzanych przez rządy państw poszczególnych w komisjach.

Godziny południowe były poświęcone pracom komisyjnym, przy czym początkowo zachodziły trudności przy ruszeniu z miejsca i niektóre komisje przez kilka dni rozważały § 1 projektu konwencji lub zalecenia, które miały być złożone Konferencji. Jednak stopniowo, drogą omawiania kwestji spornych w komisjach, podkomisjach, w kularach, wreszcie na rozmaitych zebraniach nieoficjalnych, trudności były stopniowo usuwane i ku końcowi tygodnia 4 komisje: bezrobocia, równości traktowania nieszczęśliwych wypadków, pracy w hutach szklanych i czasu wolnego od pracy, ukończyły swe prace i złożyły sprawozdania, wobec czego sprawy te wejdą na porządek obrad począwszy od 30 czerwca t. j. w trzecim tygodniu obrad.

Nie będę rozpatrywał szczegółowo biegu spraw w poszczególnych komisjach, które, jako że odbywały się wszystkie od 10.30 rano do 1-ej w południe, pozwalały mi osobiście uczestniczyć stale w jednej komisji (równości traktowania) i głosować w drugiej komisji (czasu wolnego od pracy). Stwierdzą tylko ogólny charakter rozpraw, polegający przede wszystkim na

dużej spójności grupy robotniczej, której wszyscy przedstawiciele stale bywali na posiedzeniach, wypowiedzi tezy, naprzód przygotowane w swej grupie, i łącznie z przedstawicielami rządowymi tworzyli prawie zawsze większość, mniej więcej 20 do 22 głosów przeciw 10 do 14 głosom pracodawców lub nielicznych ich sojuszników z grupy rządowej. Przyczyna przejścia na lewo przedstawicieli rządowych tłumaczy się instrukcjami, które otrzymali od swej władzy przedstawiciele rządowi Francji i jej sojuszników oraz grupy wielko-brytańskiej.

Na posiedzeniach plenarnych zatwierdzono przede wszystkim sprawozdanie komisji weryfikacyjnej, złożone przez prezesa komisji rumuna p. Comnène'a i dotyczące pełnomocnictw wszystkich delegatów, co do których nie było żadnych protestów. Wnioski komisji weryfikacyjnej zostały zatwierdzone.

Następnie utworzono komisję redakcyjną w składzie prezesa Konferencji, dyrektora i wicedyrektora międzynarodowego biura pracy, kilku szefów wydziałów biura oraz prezesów i sprawozdawców komisyjnych.

Wreszcie przystąpiono do dyskusji ogólnej nad sprawozdaniem rocznym dyrektora międzynarodowego biura pracy p. Alberta Thomasa. Sprawozdanie to obejmuje duży tom in 4-o, liczący 447 stronic, wypełnionych tekstem francuskim i angielskim. 50-o stronicowy zeszyt dodatkowy podaje wyniki ankiety o bezrobociu. Sprawozdanie dyrektora składa się z 2 części. Część pierwsza traktuje w rozdziale I—zagadnienia organizacyjne, w rozdziale II—międzynarodowe prawodawstwo pracy, w rozdziale III — informacje międzynarodowe i w rozdziale IV—stosunki z rozmaitymi organizacjami robotników, przemysłowców, marynarzy, rolników, kooperatywami i t. p. Część druga mniejsza, bo licząca tylko 50 stron, zawiera wyniki sprawozdań, składanych corocznie Międzynarodowej Organizacji Pracy, w myśl

*) Patrz „Przemysł Metalowy“ Nr. 27.

§ 408 traktatu wersalskiego, i dotyczących realizacji konwencji, przez poszczególne Państwa ratyfikowanych.

W latach poprzednich dyskusja nad sprawozdaniem dyrektora poprzedzona była exposé, wygłoszonym przez p. Thomasa z właściwą mu swadą, poczem szereg mówców przeprowadzał dyskusję jeneralną, często pozostającą w ogólnikach, podziękowaniach i krasomówczych zwrotach. W tym roku p. Thomas odstąpił od zwyczaju, zaniechał swego exposé ogólnego, natomiast podzielił całość dyskusji na pięć części specjalnych, przyczem udzielał odpowiedzi i wyjaśnień po wyczerpaniu się przemówień w sprawie danego działu. Być może, że zewnętrzna strona, dekoracyjna, że się tak wyrażę, na tem straciła, niewątpliwą jest jednak rzeczą, że dyskusja była dużo więcej rzeczowa i ciekawa. Przy tej okazji nie od rzeczy będzie pewne spostrzeżenie, dotyczące formy obrad Konferencji Pracy, będącej w istocie rzeczy doroczną sesją międzynarodowego parlamentu, poświęconego wyłącznie jednemu zagadnieniu pracy. Otóż przyzwyczailiśmy się, że w wielu parlamentach, podczas sesji brzęczą zwykle jak w ulu, gdyż pp. posłowie rozmawiają sobie najspokojniej, chodzą i zapytaniami i uwagami swemi przerywają bez ceremonii mówcy. Natomiast na konferencjach genewskich członkowie słuchają mówców z natężoną uwagą, jeżeli zaś porozumiewają się z sobą, to czynią to szeptem lub półgłosem i prawie nigdy nie przerywają mówcy. Dowodzi to, że ciało genewskie, z udziałem w tym roku 22% robotników, może jednak przy dobrej woli prowadzić debaty w sposób, dający najlepsze świadectwo kulturze uczestników, pochodzących ze wszystkich krańców świata i ze wszystkich warstw społecznych.

W dyskusji nad pierwszym tematem — t. j. nad zagadnieniami organizacji biura pracy, szereg mówców wyjaśnił stosunek ich kraju do międzynarodowego biura pracy. Uczynił to np. kubańczyk p. Quezado, brazylijczyk p. Barboza Carneiro, serbo-kroata p. Krekicz. Grupa robotnicza przy tej okazji wysunęła sprawę przyciągnięcia Rosji do międzynarodowej organizacji pracy. Naturalnie przemówienia w tej sprawie belga Mertensa i francuza Jouhaux były przepełnione demagogicznymi frazesami, ale tchnęły zupełną nieznaną rzeczą. Przedewszystkiem nie może być członkiem międzynarodowej organizacji pracy państwo, które nie jest członkiem Ligi Narodów. Powtóre struktura delegacji państwowych na konferencjach ustawowo jest mieszana, zachodzi zatem pytanie, kto będzie reprezentował pracodawców rosyjskich? Trzecia zaś kwestja, kto wie czy nie najdrażliwsza, polega na tem: kto wybierze w sposób legalny przedstawicieli robotników, jeżeli zaś ci wypowiedzieliby tu opinię, niezgodną z poglądami „Czeki“, czy by ich nie spotkała po powrocie do kraju zbyt często stosowana dekoracja „pod ścianą?“ Sprawa udziału Rosji była przedmiotem ożywionych rozmów w kuluarach, ale przez przeważającą większość uczestników poważnie nie jest brana w rachubę.

Drugi temat: czas trwania pracy dał możność rozwinięcia się wielkiej batalii przeciwko Niemcom, za ich odstępstwa w półroczu ostatniem od 8-o godzinnego dnia pracy. Atak przeprowadzili reprezentanci robotników belgijskich Mertens, francuskich Jouhaux i angielskich Poulton. W celu uczestniczenia w dyskusji specjalnie przyjechał nowy francuski minister pracy p. Justin Godart, który był przedstawicielem rządu francuskiego na konferencjach poprzednich. W mowie

swjej, pod względem zewnętrznym bez zarzutu, pan Godart zapewnił, że Francja wkrótce zaratyfikuje konwencję o 8-o godzinnym dniu pracy, który wprowadzony jest we Francji przez prawo z d. 23 kwietnia 1919 r. i zdaniem mówcy pod każdym względem, nawet wydajności wytwórczości, dał wyniki pomyślne. Ze strony Anglii zapowiedź ratyfikowania konwencji o 8-o godzinnym dniu pracy uczynił parlamentarny podsekretarz stanu p. Rhys Davies. W imieniu Polski oświadczenie, jakie trudności sprowadza na naszym Górnym Śląsku niestosowanie zasady 8-o godzinnego dnia pracy przez Niemców na niemieckiej części, złożył p. Sokal. Ze strony Niemiec wygłoszone były 3 przemówienia: jedno przez przedstawiciela rządowego pana Leymanna, który stwierdził, że o ile Niemcy mają zapłacić reparacje, to muszą pracować dodatkowo; poza tem zastrzegł się przeciwko chęci lekceważenia suwerenności Niemiec. Bardzo rzeczowe przemówienie przedstawiciela pracodawców p. Vogla wyjaśniło trudności ekonomiczne Niemiec i niedopuszczalność zasady, by człowiek, który stoi przed zniszczonym domem, nie miał prawa odbudowywania go w sposób, jaki uzna za właściwy. Natomiast przedstawiciel robotników p. Hermann Müller, wygłosił patetyczne przemówienie przeciwko reakcji pracodawców, pozbawione jednak dowodów rzeczowych. Debata nad Niemcami trwała przez trzy posiedzenia i zakończona została wielką mową p. Thomasa, domagającą się w konkluzji ratyfikowania przez Niemcy 8-o godzinnego dnia pracy.

Trzeci temat dotyczący wyników ogólnych w sprawie międzynarodowego ustawodawstwa pracy i zawierał oświadczenia japońskie, chińskie, argentyńskie i t.p. mniejszego znaczenia. W dziale tym ks. poseł prof. Wojcicki wygłosił dłuższe przemówienie, stwierdzające wyniki prac ustawodawczych polskich nad prawodawstwem socjalnem.

Wreszcie ostatni dzień — sobotni — poświęcony był szybkiemu rozważaniu 2 kwestji ostatnich t. j. pracy informacyjnej międzynarodowego biura pracy i wniosków ostatecznych, ograniczając czas przemówień do 5 minut. W dniu tym przemawiały wszystkie trzy składowe części delegacji polskiej, poczynając od przedstawiciela robotników. P. Teller wygłosił przemówienie przeciw pracodawcom polskim, zarzucając im niezwykłą reakcyjność, która przejawiała się, zdaniem mówcy, w ostatnich uchwałach Centr. Związku P. P. G. H. i F. ogłoszonych w Nr. 24 naszego pisma. Rezolucje te dotyczące punktu VIII t. j. ustawodawstwa pracy pan Teller przytoczył prawie dosłownie, jako dowód reakcjonizmu, jednak zdaniem wielu uczestników konferencji rezolucje te są uważane, jako dowód dużego umiarkowania pracodawców polskich, np. domaganie się ścisłego zachowywania 48 godzinnego tygodnia pracy.

Następnie p. Sokal wyraził zadowolenie, że biuro pracy zajmuje się sprawami bezpieczeństwa pracy, wreszcie piszący te słowa stwierdził trudności, jakie powstają w Polsce, skutkiem tego, że będąc zniszczoną zaawansowała się w reformach społecznych więcej, aniżeli to potężniejsze pod względem przemysłowym. W dalszym ciągu swego przemówienia mówca podziękował za materiały już przez Międzynarodowe Biuro zebrane, prosząc, by były jeszcze dalej pogłębiane i powiązane z problemami produkcji, niektóre bowiem reformy trudno jest w pewnych krajach wprowadzić w krótkim przeciągu czasu, niemożliwem zaś jest uczynić to niezwłocznie.

W odpowiedzi p. Thomasa, która zakończyła tygodniowe debaty, przemówienia pp. Sokala i Okolskiego specjalnie zostały wyróżnione, jako poruszające sprawy, którym biuro nadaje znaczenie szczególne.

S. J. Okolski.

P.K.O. PRYJMUJE WEKSLE DO INKASA.

Nowy statut Pocztovej Kasy Oszczędności zatwierdzony rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27.VI.1924 („Dz. Ust.“ № 55) nadaje jej prawo „wykonywania zleceń członków obrotu P.K.O. (klijentów) w zakresie inkasa weksli, frachtów^{*)} i innych należności“ (§ 3 ustęp d. rozporządzenia). Udogodnienie to zwiększy niewątpliwie obieg weksli w Polsce, ułatwiając znakomicie ich inkaso w tych miejscowościach, w których bankom nie opłaca się utrzymywanie oddziałów.

IV TARGI WSCHODNIE.

Tegoroczne Targi Wschodnie we Lwowie odbędą się w czasie od 5 do 15 września. Polski Związek Przemysłowców Metalowych zgłosił już zbiorowy udział w „Targach“ swojej Grupy II wytwórni maszyn i narzędzi rolniczych. Grupa ta liczy obecnie 64 fabryk związkowych. Zamówiony przez Grupę II teren wystawy zajmuje przestrzeń około pół hektara, (4500 m²). Zgłoszenia wystawców przyjmuje Biuro Grupy w Warszawie, ul. Chmielna 2.

Z GRUPY II WYTWÓRNI MASZYN I NARZĘDZI ROLNICZYCH POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.

Dnia 21 czerwca r. b. odbyło się w Warszawie doroczne zwyczajne walne zgromadzenie członków Grupy.

Prezes ustępującego Zarządu p. Fryderyk Suchanek zagał zgromadzenie, stwierdzając jego prawomocności na podstawie regulaminu Grupy, poczem powołano jednogłośnie na przewodniczącego p. Piotra Bissenika, dyrektora f. „Kraj“, a na sekretarza p. inż. K. Pichelskiego.

Sprawozdanie z działalności Zarządu Grupy i Komitetu Wykonawczego na 1923 r. zawiera następujące dane. W dn. 31 grudnia 1923 r. Grupa II liczyła 60 fabryk, zatrudniających 9469 robotników, co stanowiło 18,3% ogółu robotników we wszystkich fabrykach Polskiedo Związku P. M. Pierwsze miejsce w działalności Zarządu Grupy zajęła sprawa kredytowa, która dla tej gałęzi przemysłu, mającej charakter sezonowy i produkującej wyłącznie na rynek prywatny, ma pierwszorzędne znaczenie. Zarząd Grupy zwracał się wielokrotnie do miarodajnych czynników rządowych w celu informowania ich o potrzebach przemysłu maszyn rolniczych w dziedzinie kredytowej. Następnie Zarząd Grupy zabiegał usilnie za pośrednictwem P. Z. P. M. o polepszenie warunków dostawy z hut krajowych surowców i półfabrykatów, potrzebnych przy produkcji maszyn rolniczych.

Wyłoniona z grona członków Zarządu Komisja cennikowa opracowała na podstawie zebranego materiału zasady kalkulacji odlewów i niektórych typowych fabrykatów w celu prawidłowego obliczania kosztów własnych przez fabryki stowarzyszone.

^{*)} Wyraz „fracht“ jest germanizmem, który przez nieuwagę dostał się do rozporządzenia p. Prezydenta Rzeczypospolitej. W języku polskim urzędowym mówimy „przewoźne“, wzgl. „list przewozowy“. (Red.).

Dążąc do zaznajomienia nabywców krajowych i zagranicznych z polską wytwórczością maszyn i narzędzi rolniczych, Zarząd Grupy zorganizował wspólne wystąpienie podczas III Targów Wschodnich we Lwowie, które było uwieńczone pomyślnym rezultatem, gdyż ekspozyty członków Grupy zajęły plac o powierzchni około 6000 m². Prócz tego Zarząd starał się zorganizować wspólny udział w wystawie rolniczo-przemysłowej w Jassach; w tym celu, a także dla zbadania rynku bałkańskiego, udała się delegacja Zarządu na miejsce. Wystawa ta nie doszła jednak do skutku, gdyż z powodu nie wykończenia jej na termin, udział wystawców zagranicznych został cofnięty. Mając na uwadze konieczność zapoznania szerszego ogółu z wytwórczością polskich fabryk maszyn i narzędzi rolniczych, Zarząd rozwinął akcję prasową, podnosząc w prasie codziennej znaczenie dla gospodarstwa krajowego tej gałęzi przemysłu, przygotowanej w zupełności do eksportu, a także wskazując trudne warunki pracy i środki, zmierzające do umożliwienia produkcji w zakresie przedwojennym.

Stosunki finansowe, wywołane spadkiem marki polskiej, nie pozwoliły urzeczywistnić w roku ubiegłym projektu wydawania własnego organu fachowego; projekt ten jest już opracowany i znajduje się w przededniu wykonania.

Przeprowadzona ankieta o produkcji fabryk maszyn rolniczych wykazała, że w 50 fabrykach stowarzyszonych w 1922 r. wyprodukowano z górą 200 000 różnych maszyn i narzędzi rolniczych.

Po przyjęciu sprawozdania i bilansu za 1923 r., walne zgromadzenie zatwierdziło budżet na r. 1924, w którym połowa wpływów ze składek przeznaczona jest na wydawnictwo fachowe.

Zgodnie z porządkiem dziennym dokonano wyborów członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej. Do Zarządu weszli pp. W. Błażejowski, J. Czarliński, L. Czarliński, L. Glabisz, L. Hafner, M. Lisowski, F. Nitsche, L. Rączkowski, M. Sarna, W. Skwarczyński, F. Suchanek i W. K. Wierzejski, — na zastępców pp. J. Dubieński, T. Kujawski, B. Samulski, Z. Słóarski i F. Stein.

Do Komisji Rewizyjnej zostali wybrani pp. J. J. Bronikowski, W. Moritz i H. Suchowiak.

K. P.

RYNEK TOWAROWY NA SUROWCE I ARTYKUŁY TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego w dniu 17/VII 1924 r. w złotych (pg. danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi“).

a) za 1 tonę franco wagon stacja załadowania:	
Surówka odlewnicza „Chlewiska“ na węglu	Zł. gr.
drzewnym	170.—
Surówka odlewnicza „Staporków“ № I	—
Witkowska № I	190.—
Złom żeliwny (fragment lany)	95.—
Żelazo handlowe krajowe	—
Bednarka gorąco walcowana	—
Bednarka zimno walcowana	—
Walcówka (druć okrągły od 5½ do 13 mm.,	
kwadratowy od 5¼ do 8 mm.)	—
Błacha (cena zasadnicza)	—
Koks karwiński	48,10
„ górnosłaski twardy	39.—
miękki	37,60

Węgiel kowalski myty cieszyński	36,65
dąbrowski gruby	24,50
górnoląski gruby	29,60
Cegła ogniotrwała normalna (za sztukę gr. 16)	64.—
kopulakowa	67,50
Gлина ogniotrwała mielona	25.—
Zaprawa szamotowa	32,50
Grafit podwójnie szlamowany	132.—

Związek Polskich Hut Żelaznych ustalił, począwszy od dnia 12 lipca r. b. aż do odwołania, następujące ceny na wyroby walcowane w złotych polskich.

- 1) żelazo handlowe . . . . . 222 Z.
przy zamówieniach od 60 tonn; przy
zamówieniach mniejszych cena wyż-
sza o 2%.
- 2) bednarka zimno-walcowana . . . . . 445 Z.
    gorąco-walcowana . . . . . 256 "
- 3) drut . . . . . 274 "
- 4) blachy ponad 1 mm . . . . . 282 "
- 5) żelazo uniwersalne . . . . . 266 "

Wszystko za 1 tonnę loco huta wysyłająca przy zamówieniach pełnowagonowych.

Do powyższych cen zasadniczych doliczane są dopłaty, obowiązujące w dniu wysyłki.

Związek Polskich Hut Żelaznych ustalił od dnia 12 lipca r. b. następujące ceny surowki za 1 tonnę loco huta: № 0—190 Z. № 1—170 Z. № 2—160 Z. mar-tenowska—147 Z.

Cena odlewów żelaznych.

Podług notowań Grupy V (Odlewni) Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych cena odlewów żelaznych surowych dla Warszawy, aż do odwołania, wynosi od 0,45 do 0,51 złp. za 1 kg. loco fabryka.

Ceny metali według notowań giełdy londyńskiej

(w złotych po kursie średnim dnia za 1 tonnę metr.)

D a t a	10/7	11/7	12/7	14/7	15/7
Średni kurs waluty	22,50	22,56	—	22,72	22,71
Antymon	985	985	—	—	—
Cyna standard	4931	4933	—	5063	—
Cynk hutniczy	697	703	—	721	—
Miedź elektrolityczna	1454	1448	—	1464	—
standard	1344	1348	—	1361	—
Ołów miękki hutniczy	753	754	—	735	—
Rtęć	886	889	—	—	—

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych: Dyrektor Zarządzający inż. **S. J. Okolski.**
REDAKTOR inż. **Maurycy Chorzewski.**

CENY OGŁOSZEŃ: Przed tekstem: cała strona złp. 100; pół strony złp. 60; 1/4 strony złp. 35; 1/8 strony złp. 20;
Za " " " " " 80; " " " " " 45; " " " " " 27; " " " " " 15;

*Drobne ogłoszenia i notatki sprawozdawcze: 30 gr. za milimetr wysokości w jednym łamie. Załączniki podług umowy.
Adres trzywierszowy petitowy złp. 15 kwartalnie.*

Źródła zakupu:

- Armatura na parę i wodę:** S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
- Beczki żelazne:** Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
* S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
- Dźwigniki—Łańcuchy:** Bracia Jenike, inż., Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.
* Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
* Warsz. Fabr. Masz. windowych „Siła”, Chłodna 5, tel. 47-78.
- Garbarskie maszyny:** B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.
- Gwoździarki i ciągarki:** B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.
- Imadła ślusarskie kute:** S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
- Konstrukcje żelazne:** Inż. Gniazdowski i Janiszewski Sp. Akc. w Lublinie.
* S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
- Konstrukcje żelazne, schody, cieplarnie:** Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-48.
- Kotły parowe:** S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
* Spółka Akcyjna Zakładów Kotleńskich i Mechanicznych „W. Fitzner i K. Gamper” w Sosnowcu.
- Kuto lane odlewy:** Inż. Gniazdowski i Janiszewski, Sp. Akc. w Lublinie.
- Kuźnie polowe:** Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
- Liny stalowe—Drut stalowy:** Bracia Jenike, inż., Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.
- Lokomobile przemysłowe:** Nitsche i S-ka, Fabryka Maszyn w Poznaniu.
- Łańcuchy** Warsz. Fabr. Masz. windowych „Siła”, Chłodna 5, tel. 47-78.
- Łańcuchy „Galla”:** Transmisyjne, ciężarowe i rolkowe wszelkich wymiarów. Bracia Mencil, Fabryka Wyrobów Żelaznych. Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 3, tel. 13-83.
- Maszyny rolnicze:** Nitsche i S-ka, Fabryka Maszyn w Poznaniu.
- Maszyny ceglarskie:** B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.
- Odlewnie żelaza:** Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
- Odlewnie żelaza i metali:** S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
* B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.
- Okna żelazne:** Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
* Krawczyk i S-ka w Zawierciu.
- Prasy ekscentryczne, frykcyjne i balansowe:** B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.
- Prasy, tłoczkarki cierne, mimośrodowe i balansowe:** B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.
- Pednie:** Krawczyk i S-ka w Zawierciu.
* B-cia Steinberg i S-ka, w Warszawie Wronia 80.
* B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.
- Pompy:** Brandel, Witoszyński i S-ka, Grochowska 37.
- Sikawki i narzędzia ogniowe:** Bracia Mencil, Fabryka Wyrobów Żelaznych i Sikawek. Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 3, tel. 13-83.
- Suwnice (kran) mostowe, przesuwne, dźwigi pionowe-elektryczne, transmisyjne, ręczne:** Inż. Gniazdowski i Janiszewski, Sp. Akc. w Lublinie.
* Bracia Jenike, inż. Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.
- Turbiny wodne syst. Francis'a** o wysokim współczynniku pożytecznego działania. L. Warwasiński, J. Wojakowski i Sp. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza w Noworadomsku.
- Wagony wąskotorowe osobowe i towarowe:** S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.
* Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.
- Walce młyńskie utwardzone:** St. Weigt i S-ka, Łódź, Senatorska 22, tel. 2-87.
- Wiertarnie kolumnowe szyb-
kobiełżne:** Najnowsze typu. L. Warwasiński, J. Wojakowski i Sp. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza w Noworadomsku.